

Komisyon

KPSS Genel Yetenek Genel Kültür Coğrafya Konu Anlatımlı

ISBN 978-625-6287-66-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten uluslararası akademik bir yayinevidir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan WorldCat ve ayrıca Türkiye'de kurulan Turcademy.com tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: 2024, Ankara

Proje-Yayın Yönetmeni: Arzu Yoldaş

Dizgi-Grafik Tasarım: İlknur Öztürk

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.

No: 141/33, Yenimahalle/Ankara

Yayınevi: 0312 430 67 501

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Tarcan Matbaacılık Yayın. San. - Murat Tarcan

İvedik Cad. No: 417

Yenimahalle/ANKARA

Kızılbey Vd 8230201756

Yayıncı Sertifika No: 51818

Matbaa Sertifika No: 47663

Değerli Adaylar;

Kamu Personel Seçme Sınavı (KPSS), öğrenim hayatınız boyunca verdiğiniz emeğin sonucunu alarak meslek hayatınıza adım atmanızı sağlayacak önemli bir aşamadır. Bu süreçteki emek ve çabanız, programlı bir çalışma ile sizi hedefinize doğru yönlerecek ve öne geçirecektir. Böylesi bir süreçte programlı bir çalışmaya kaynaklık edecek olan, deneyimli bir yazar ekibi tarafından özenle oluşturulmuş Konu Anlatımlı Setimizi sizlere sunuyoruz. Konu Anlatımlı Setimizin önemli bir parçasını **Coğrafya** kitabımız oluşturmaktadır. Kitabımızda konu anlatımları görsellerle, resimlerle ve haritalarla desteklenmiş ve kalıcı öğrenmeye hazır hâle getirilmiştir. Her bölümün sonunda tablolarla anlatılan özet bilgilerle konuların yeniden gözden geçirilmesi amaçlanmıştır. Bölüm sonlarında “Çözümlü” ve “Cevaplı” testlere yer verilmiştir.

Kitabımızın baskı tarihinden sonra gerçekleşen herhangi bir değişiklik ya da sizlerden gelen geri bildirimler sonucunda yapılan bir düzenleme aşağıda verilen koda yüklenecek böylece kitabımız “**Dinamik**” bir şekilde tüm yıl boyunca yanınızda olacaktır. Ayrıca Arti-Yapay Zekâ teknolojisi ile bütün kitaplarımıza artık cebinizden ve tabletinizden ulaşarak teknolojinin avantajlarından çalışmalarınızda da faydalanabileceksiniz. Kitabın çalışmalarınızda yararlı olması temennisi ile, KPSS’de ve meslek hayatınızda başarılar dileriz.

Pegem Akademi

TÜRKİYE'DE İLK DEFA TÜM KİTAPLAR YANINDA; CEPTE, TABLETTE VE MASANDA

Hibrit kitaplarda kullanıcılar;

1. Kitabın dijital formatına erişim sağlayabilir.
2. Kitabın bölümleri altında video derslere erişim sağlayabilir.
3. Konu sonu testlerini çözebilir.

Yapay zekânın öğrenme analizinizi yapabilmesi için interaktif içeriklere etkileşim bırakmanız gerekmektedir. Etkileşim bırakmak için testlerde yer alan cevap seçeneklerini sistem üzerinde işaretlemeniz gerekmektedir. Böylelikle yapay zekâ bırakılan etkileşimler sonrasında sizlerin başarı durumlarını tespit ederek eksik tespitinizi gerçekleştirecektir.

Pegem Kampüs web sitesi üzerinden aktivasyon kodunuzu aktif edebilmek ve hibrit kitabınıza erişebilmek için aşağıdaki adımları takip ediniz:

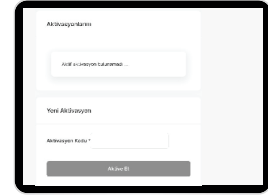
1. Adım Üyelik

Mevcut tarayıcınızın adres çubuğuna arti.pegemkampus.com yazarak web sitemiz üzerinden üyeliğinizi gerçekleştirebilirsiniz.

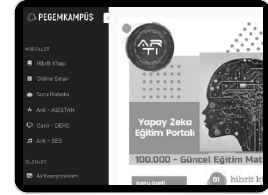
2. Adım Aktivasyon

Üyelik bilgileriniz ile giriş yaptıktan sonra sol menüde yer alan "**Aktivasyonlarım**" sekmesine girerek kodunuzu aktif edebilirsiniz.

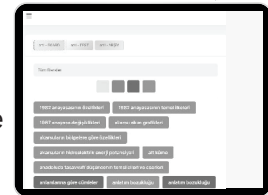
3. Adım Ürünlerim

Aktivasyon işleminizi tamamladıktan sonra menüde aktif hâle gelen "**Hibrit Kitap**" sekmesine tıklayarak içeriklere ulaşabilirsiniz.

4. Adım Yapay Zekâ Asistan

Hibrit kitaptaki işaretlemeleriniz doğrultusunda eksik tespitinizi yapabilmek için menüdeki "**Arti-Asistan**" sekmesine tıklayabilirsiniz. Eksiklerinizi tamamlamak ve daha fazla içerik görmek için pegemkampus.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

**Aktivasyon kodu kitabınızın iç kapağında yer almaktadır.
Aktivasyon kodu ile aktif ettiğiniz hibrit kitaba erişim 31.08.2025 tarihine kadar geçerlidir.**

**Pegem Kampüs İletişim Hattı
0312 418 51 55**

1. Bölüm Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Mutlak (Matematik) Konum	1
Özel (Göreceli) Konum.....	7
Türkiye'nin Komşuları	8
Hızlı Tekrar	11
Çözümlü Test	14
Cevaplı Test.....	20

2. Bölüm Türkiye'nin Yer Şekilleri

Türkiye'nin Yer Şekilleri.....	23
Türkiye'de Yer Şekillerinin Oluşumunda Etkili Olan Kuvvetler.....	27
Türkiye'de Topraklar	48
Toprak Oluşumu	49
Toprak Çeşitleri.....	51
Doğal Afetler ve Çevre Sorunları	57
Hızlı Tekrar	59
Çözümlü Test	63
Cevaplı Test.....	69

3. Bölüm Türkiye'nin İklim ve Bitki Örtüsü

Türkiye'nin İklimi ve Bitki Örtüsü	72
Türkiye'nin İklimini Etkileyen Faktörler.....	72
Türkiye'deki Başlıca İklim Tipleri	84
Türkiye'nin Bitki Örtüsü Formasyonları	90
Hızlı Tekrar	94
Çözümlü Test	96
Cevaplı Test.....	103

4. Bölüm Türkiye'de Nüfus ve Yerleşme

Türkiye'de Nüfus Ve Yerleşme.....	106
Türkiye'de Nüfus	106
Göçler.....	114
Türkiye'de Yerleşme	116
Hızlı Tekrar	121
Çözümlü Test	123
Cevaplı Test.....	130

5. Bölüm Türkiye'de Tarım, Hayvancılık ve Ormancılık

Türkiye'de Tarım	133
Türkiye'de Hayvancılık.....	148
Türkiye'de Ormancılık.....	154
Hızlı Tekrar	156
Çözümlü Test	158
Cevaplı Test.....	164

6. Bölüm Türkiye'de Madenler, Enerji Kaynakları ve Sanayi

Türkiye'de Madenler.....	167
Türkiye'de Enerji Kaynakları	172
Türkiye'de Sanayi	179
Hızlı Tekrar	185
Çözümlü Test	188
Cevaplı Test.....	194

7. Bölüm Türkiye'de Ulaşım, Ticaret ve Turizm

Türkiye'de Ulaşım.....	197
Türkiye'de Ticaret.....	203
Türkiye'de Turizm	207
Hızlı Tekrar	217
Çözümlü Test	219
Cevaplı Test.....	225

8. Bölüm Türkiye'de Bölge Sınıflandırılması

Bölge Sınıflandırması.....	228
A. Doğal Bölgeler.....	228
B. Beşeri Özelliklerine Göre Bölgeler	228
C. Ekonomik Özelliklerine Göre Bölgeler.....	229
Bölgesel Kalkınma Projeleri	229
Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri	230
Hızlı Tekrar	252
Çözümlü Test	260
Cevaplı Test-1	266
Cevaplı Test-2	269
Kaynakça.....	274

Türkiye'nin Coğrafi Konumu

Herhangi bir noktanın dünya üzerindeki konumuna **coğrafi konum** denir. Coğrafi konum mutlak (matematik) ve göreceli (özel) konum olarak iki başlıkta incelenir.

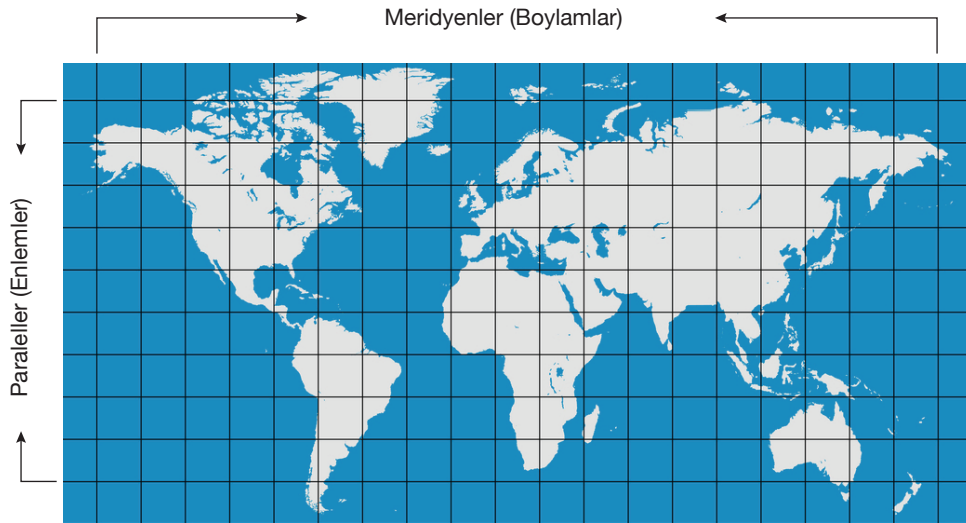

Türkiye'nin dünya üzerinde bulunduğu yeri varsayılan yatay ve dikey açı ve çizgilere göre tanımlama mutlak (matematik) konum tanımlaması iken kendisi ve çevresi ile ilgili özelliklere göre tanımlama göreceli (özel) konum tanımlamasıdır.

A. Mutlak (Matematik) Konum

Dünya üzerindeki herhangi bir noktanın enlem (paralel) ve boylam (meridyen) değerlerine göre belirlenen konumuna **mutlak (matematik) konum** denir.

Mutlak konum (özellikle enlem) nüfus, iklim, tarım ve hayvancılık gibi birçok beşerî ve ekonomik özellikler üzerinde etkilidir. Bu konunun iyi öğrenilmesi ilerideki konuların kavranılması açısından önemlidir.

UYARI

Mutlak konum ile ilgili sorularda meridyen özellikleri ve boylam etkilerini, paralel özellikleri ve enlem etkilerini kavramak soru çözümü açısından önemlidir.

Örneğin sınav hazırlanan öğrencilerin bu konuda en çok hata yaptığı noktalardan birisi de meridyen aralıkları kutuplara doğru daraldığı için aynı meridyen yayı üzerindeki noktaların başlangıç meridyenine kuş uçuşu uzaklıklarının **eşit olmaması** özelliğidir.

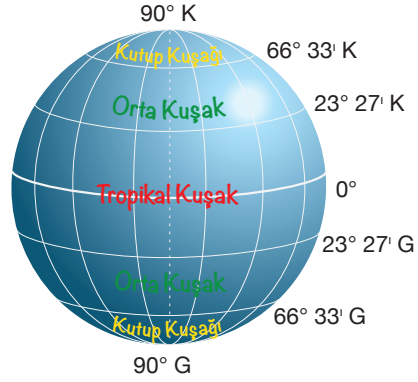
Paralel ve Enlem

Dünya üzerindeki herhangi bir noktanın ekvatora olan uzaklığının açısal değeri **enlem** olarak ifade edilir. Bu açısal değere göre birer derece aralıklarla çizilen çemberlere ise **paralel** denir. Paralel ve enlem ifadeleri sorularda birbirlerinin yerine kullanılabilir.

Paralellerin Özellikleri

- ★ Ekvator'un 90 adet kuzeyinde, 90 adet güneyinde olmak üzere, toplam 180 adet paralel bulunur.
- ★ Başlangıç paraleli Ekvator'dur.
- ★ En büyük paralel dairesi Ekvator'dur.
- ★ Ekvator'dan kutuplara doğru gidildikçe paralellerin boyları kısalır. Buna karşılık paralel numaraları büyür.
- ★ 90° paralelleri nokta hâlinindedir.
- ★ Paraleller birbirleriyle kesişmezler, birleşmezler.
- ★ Paraleller doğu - batı doğrultusunda uzanırlar.
- ★ Ardışık iki paralel arası uzaklık yaklaşık olarak 111 km'dir. Bu uzaklıktan yararlanarak kuzey-güney doğrultusunda ve aynı meridyen üzerinde bulunan iki nokta arasındaki uzunluk hesaplanabilir.
- ★ Enlem ise dünya üzerindeki bir noktanın ekvator düzlemi ile arasındaki açısal değerdir. Daha detaylı koordinat tanımlamaları için (derece, dakika, saniye) kullanılır. Ancak ÖSYM sorularında enlem ve paralel aynı olarak düşünülebilir.
- ★ Ekvator ile dönenceler arasında kalan enlemlere **alçak enlemler**, dönenceler ile kutup daireleri arasında kalan enlemlere **orta enlemler**, kutup daireleri ile kutup noktaları arasında kalan enlemlere de **yüksek enlemler** denir.

Enlemin Etkileri

Enlem; iklimi, güneş ışınlarının düzleme geliş açısını, sıcaklık dağılışını, denizlerin tuzluluk oranlarını, gece ile gündüz arasındaki zaman farkını, kalıcı kar sınırı yükseltilisini, yerleşme ve tarım faaliyetlerinin sınırını, bitki örtüsü çeşitliliğini, toprak çeşidini, akarsu rejimlerini, tarım ürünlerini, yerleşme biçimini, hayvanların dağılışını vs. etkiler.

Meridyen ve Boylam

Bir kutuptan diğer kutba ulaşan, paralelleri dik açıyla kesen hayali yarım çemberlere **meridyen** denir.

Meridyenlerin, Başlangıç meridyenine (Greenwich) olan uzaklığının açı cinsinden değerine ise **boylam** denir. Meridyen ve boylam birbirlerinin yerine kullanılabilir.

Meridyenlerin Özellikleri

- ★ Başlangıç meridyeninin 180 adet doğusunda, 180 adet batısında olmak üzere, toplam 360 adet meridyen yayı vardır.
- ★ Başlangıç meridyeni İngiltere'nin başkentindeki Greenwich istasyonundan geçen meridyendir.
- ★ Bütün meridyenlerin boyları birbirine eşittir.
- ★ Ekvator üzerinde iki meridyen arası uzaklık 111 km'dir. Kutuplara doğru gidildikçe bu uzaklık azalır. Türkiye üzerinde ise iki meridyen arası uzaklık, yaklaşık olarak 85 - 87 km'dir.
- ★ Aynı meridyen üzerinde bulunan bütün noktaların (Güneş karşısından aynı anda geçtiklerinden) yerel saatleri aynıdır.

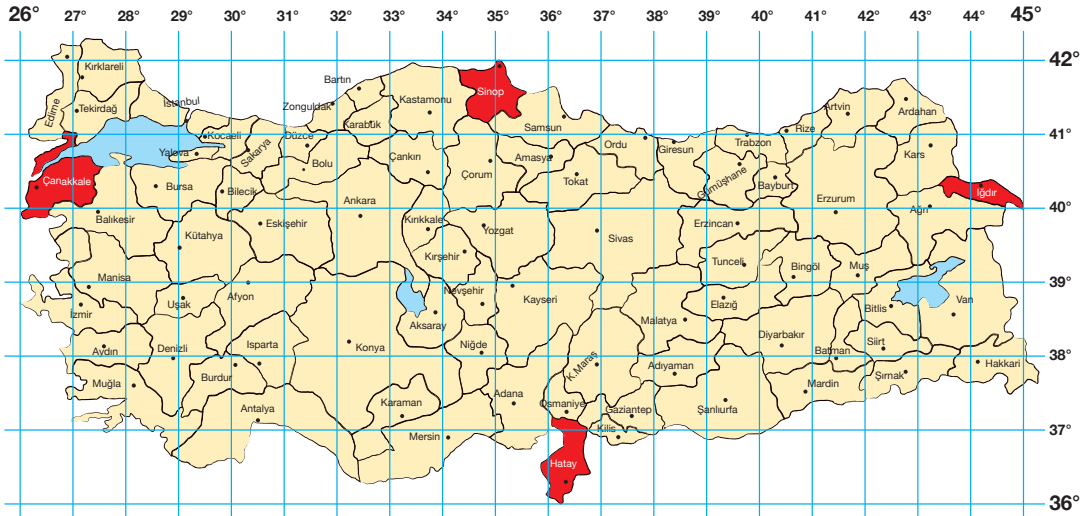
- ★ Meridyen dereceleri Greenwich'ten doğuya ve batıya gidildikçe büyür.
- ★ Meridyenler kuzey - güney doğrultusunda uzanır.
- ★ Bütün meridyenler kutuplarda birleşirler.
- ★ Ardışık iki meridyen arasındaki yerel zaman farkı 4 dakikadır.
- ★ Boylam ise, dünya üzerindeki bir noktanın başlangıç meridyeni ile arasındaki açısal değerdir. Daha detaylı koordinat tanımlamaları için (derece, dakika, saniye) kullanılır. Ancak ÖSYM sorularında meridyen ve boylam aynı olarak düşünülebilir.

Boylamın Etkileri

Boylam; yerel saati etkiler. Yerel saat ise herhangi bir noktanın, güneşin konumuna göre belirlenen saatidir.

Saat dilimleri, yerel saatin ileri veya geri olması, güneşin erken veya geç doğup batması boylam ile ilgilidir.

Türkiye'nin Matematik (Mutlak) Konumunun Sonuçları:

ÖRNEK SORU

Türkiye'nin coğrafi konumu ifade edilirken kuzey, güney, doğu ve batı yönlerindeki uç noktaların ada yer verilir.

Aşağıdakilerden hangisi bu uç noktalardan biri değildir?

- A) Sinop – İnceburun
- B) Dil Yöresi – Dilucu
- C) Yayladağı – Topraktutan Köyü
- D) Gökçeada – İnceburun
- E) İzmir – Karaburun

Çözüm:

Türkiye'nin uç noktaları;

36K Hatay Yayladağ Topraktutan Köyü 42K Sinop İnceburun

26D Çanakkale Gökçeada İnceburun (Avlaka burnu)

45D Iğdır Dilucu Dil yöresi'dir

İzmir Karaburun uç noktada yer almaz, Gökçeada İnceburun (Avlaka Burnu) Karaburun'dan daha batıda yer alır.

Cevap E

Enlem Sonuçları – 36° Kuzey – 42° Kuzey

1. Türkiye kuzey yarımkürede yer alır.

Buna bağlı olarak;

- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe çizgisel hız azalır.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe alacakaranlık süresi (gündoğumu - günbatımı süresi = güneşin doğuş-batış süresi) artar.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe yerçekimi artar.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe meridyen aralıkları daralır.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe paralel daireleri küçülür.

2. Türkiye Yengeç dönencesinin kuzeyinde (dönence dışında) yer alır.

Buna bağlı olarak;

- ★ Güneş ışınları hiçbir zaman düzlemlere dik (90°) açıyla gelmez.
- ★ Gölgelendirme boyu hiçbir zaman sıfır olmaz.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe güneş ışınlarının geliş açısı yıl boyunca daralır.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe ışın tutulması artar ve sıcaklık ortalamaları azalır.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe deniz suyu sıcaklıkları ve tuzlulukları azalır.
- ★ Güneyden kuzeye gidildikçe kalıcı kar (toktoğan kar) başlangıç (alt) sınırı alçalır.

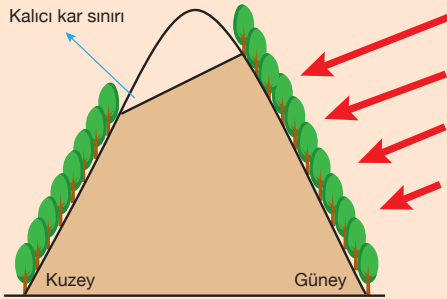
NOT

Karadeniz'de tuzluluk oranının Akdeniz'den daha az olmasında yağış miktarının fazlalığı, büyük akarsularla beslenmesi, buharlaşmanın daha az olması (enlem) etkili olmuştur.

- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe tarım, orman ve yerleşme yükselti (üst) sınırı alçalır.
- ★ Güneyden kuzeye doğru gidildikçe gölge boyu **yıl boyunca** uzar.
- ★ Dağların güneye bakan yamaçları daha sıcak olur.

Bakı etkisi

- Güneş ışınlarını daha büyük açı ile alır.
- Güneşlenme süresi fazladır.
- Sıcaklık daha fazladır.
- Aynı tür bitkilerin olgunlaşma süresi daha kısadır.

- ★ Gölge yönü daima kuzeyi gösterir.
- ★ Kuzeyden gelen rüzgârlar soğutucu güneyden gelen rüzgârlar ısıtıcı etki yapar.

3. Türkiye orta kuşakta yer alır. (Dönence = 23°27' ile Kutup Dairesi = 66°33' arasında)

Buna bağlı olarak;

- Dört mevsim belirgin olarak yaşanır.
- Cephe (frontal) yağışların etkisi altındadır.
- Batı rüzgârlarının etkisi altındadır.
- Akdeniz iklim kuşağı içerisinde yer alır.
- Buzul şekilleri yaygın değildir ve fiyort, skyer gibi buzulların etkisi sonucu oluşan kıyı tipleri görülmez.

NOT

Türkiye'nin alçak kesimlerinde buzulların etkisi görülmemesine rağmen yüksek kesimlerde buzullar etkili olmuştur. Bu durum yükseltinin fazla olması yani özel (göreceli) konum ile ilgilidir.

Boylam Sonuçları – 26° Doğu – 45° Doğu

1. Türkiye başlangıç meridyenin (Greenwich) doğusunda yer alır.

Buna bağlı olarak başlangıç meridyenine göre yerel ve ulusal saati ileridir.

2. Türkiye'nin en doğusu ile batısı arasında 19°lik boylam farkı bulunur.

Buna bağlı olarak en doğusu (45°D) ile en batısı (26°D) arasında 76 dakikalık zaman farkı bulunur.

$$(19^\circ \times 4' = 76 \text{ dakika} = 1 \text{ saat } 16 \text{ dakika})$$

3. Türkiye 2. ve 3. saat dilimleri içerisinde yer alır.

Buna bağlı olarak ileri saat uygulamasında 45° Doğu (İğdir) boylamını, geri saat uygulamasında 30°Doğu (İzmit) boylamını kullanılmaktaydı. Bu uygulama gün ışığından daha fazla faydalanmak için (elektrik enerjisinden tasarruf etmek için) yapılırdı.

Yaz mevsiminde (21 Mart'tan sonra) saatler bir saat ileri alınırdı. (45° Doğu İğdir'in yerel saati ulusal saat olarak kullanılmaktaydı.)

Kış mevsiminde (23 Eylül'den sonra, Ekim ayında) saatler bir saat geri alınırdı. (30° Doğu İzmit'in yerel saati ulusal saat olarak kullanılırdı.)

NOT

Ülkemizdeki bu uygulamada saatlerin Ekim ayında bir saat geri alınması (Kış saati uygulaması) 2016'da kaldırılmıştır. Artık ülkemizde yıl boyunca 3. saat diliminin ortasından geçen 45° İğdir boylamının yerel saati ulusal saat olarak kullanılmaktadır. (Yaz saati uygulaması)

4. Türkiye'nin doğu-batı genişliği fazla olmadığı için boylam farkı azdır.

Buna bağlı olarak bir tek ulusal (ortak) saat kullanılır. (Boylam farkı fazla olan ülkelerde "Rusya, Çin, Kanada Amerika gibi" aynı anda birden fazla ulusal saat kullanılır.)

Ortak Saat (Ulusal Saat): Çalışma hayatında, yerel saatlerin hepsini kullanmak mümkün değildir. Ticari ve ekonomik ilişkilerin kolaylaştırılması, haberleşme ve ulaşım hizmetlerinin hızlı ve düzenli bir şekilde yapılabilmesi için, yerel saatten farklı olarak, ortak saat ya da ulusal saat uygulamasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle her ülkenin, kendisine en uygun meridyenin yerel saatini bütün ülke sınırlarında geçerli hâle getirmesiyle oluşan ortak saat adı verilmektedir.

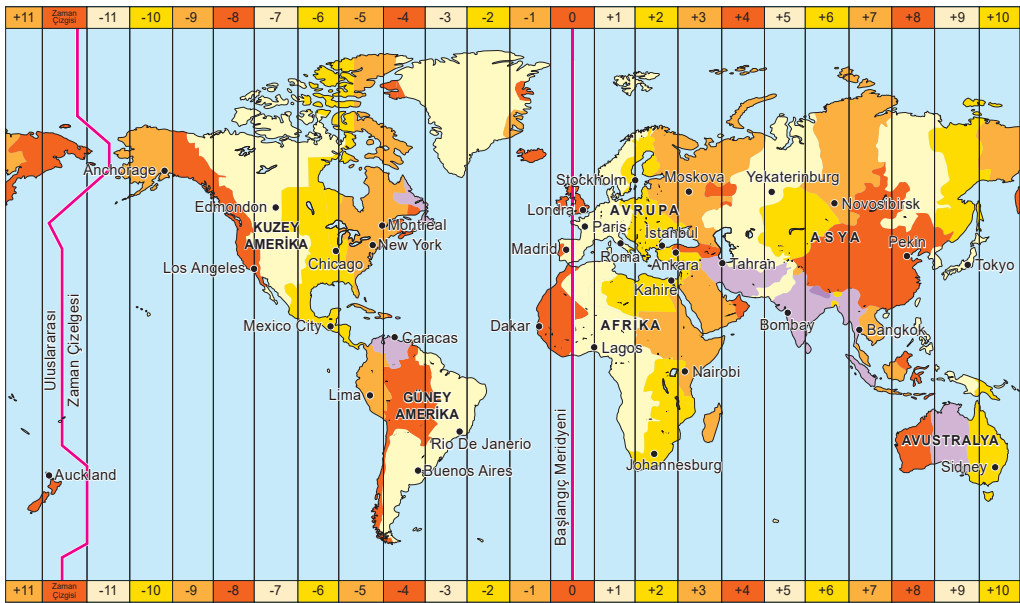
NOT

Ülkemizin doğu-batı yönlü genişliği fazla olmadığı için (içerisinden geçen boylam sayısı az olduğu için) aynı anda bir tek ortak saat kullanılır.

Saat Dilimleri: Bilim ve tekniğin hızla gelişmesiyle ülkeler arası ekonomik ve siyasi ilişkilerin artması, buna bağlı olarak iletişimin hızlı olması uluslararası saatin doğmasına yol açmıştır. Bu sebeple saat dilimleri oluşturulmuştur. Dünya üzerinde 24 saat dilimi vardır.

NOT

Türkiye boylam değerlerinden dolayı 2. ve 3. saat diliminde yer alır.

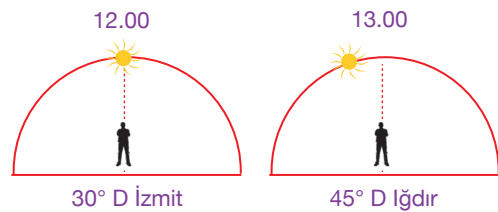
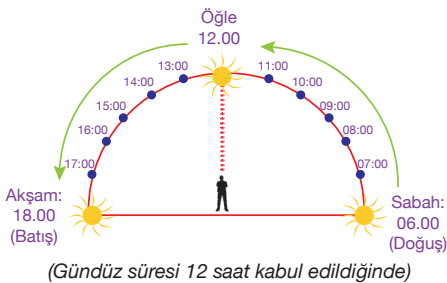

Tarih Değişirme Çizgisi

Dünya'nın doğu ve batı yarım kürelerinin uç noktaları arasında bir günlük zaman farkı vardır. Bu nedenle, başlangıç meridyeninin devamı olan antimeridyen 180° meridyeni, tarih değiştirme çizgisi olarak kabul edilmiştir.

- ★ 180° boylamının batısına doğru gidildiğinde, Doğu Yarım Küre'ye geçildiği için, tarih 1 gün ileridir.
- ★ 180° boylamının doğusuna doğru gidildiğinde, Batı Yarım Küre'ye geçildiği için, tarih 1 gün geridir.

Türkiye'de Güneşin Gün İçerisindeki Konumu

İzmit ile Iğdır arasında 15 boylam olduğu için $15^\circ \times 4' = 60'$ yani 1 saat yerel saat farkı bulunur. Iğdır doğuda yer aldığı için yerel saati İzmit'e göre 1 saat ileridir.

NOT

Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arasında 1 saat 16 dakika fark bulunur. Hangi iller verilirse verilsin yerel saat farkı ve güneşin konumu bu değerden fazla olamaz.